

„milyen szépen élünk itt együtt, és egyúttal milyen borzalmasan”

BARNÁS FERENCCEL PÓTOR BARNABÁS BESZÉLGET*

Pótor Barnabás: Egy múzeumban vagyunk. Jól sejtem, hogy különleges kapcsolatban vagy ezzel a térrel? Hiszen közel 15 évig dolgoztál teremőrként az Ernst Múzeumban, az Aegon-díjas *Másik halál* című regényed elbeszélője egy múzeumi teremőr, illetve rendszeresen nyitsz meg képzőművészeti, irodalmi kiállításokat. Hogyan kapcsolódsz a múzeumhoz mint térhez, illetve mint sajátos funkciókat betöltő kulturális intézményhez?

Barnás Ferenc: Teljesen véletlenül kerültem a múzeumba. Gyerekként soha nem jártam múzeumban, a szüleim nem vittek el, általános iskolásként sem voltam, mert amikor 7 éves koromban Debrecenből Pomázra költöztünk, ott akkoriban, azt hiszem, nem volt múzeum, és a tanárainknak sem jutott eszébe minket ilyen helyre vinni. Érdekes, most jut eszembe, hogy emlékeim szerint az első munkakönyves állásom a szentendrei Ferenczy Múzeumban volt, ahol teremőrként dolgoztam, és amit nagyjából egy hónapig bírtam csinálni. Ha nem is voltam klausztrófiás, mert akkoriban ilyen „előkelő” betegségfajtákról nem hallottam, a zárt teret egyszerűen képtelen voltam elviselni. Viszont jó 20 évvel később valahogy elkerültem az Ernst Múzeumba. Az volt az ötletem, hogy teremőr leszek, mert a művészet, különösen a festészet mindig is érdekelt. Egy eléggé intenzív, kalandokkal teli étellel a hátam mögött arra gondoltam, hogy a múzeum a csenddel, a képekkel, a zárt térrel ideális hely lesz számomra, ahol beszélnem sem kell. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy akkoriban nem pontosan értettem, mi történik velem, annyit viszont éreztem és tudtam, hogy ilyen térben szeretnék lenni, és szerencsém volt, mert felvettek. Elég furcsa érzés volt a Nagymező utca 8. alatt teremőrnek lenni, hisz előtte éveken át a szemközti épületben, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában tanítottam irodalmat és esztétikát. Ebből a bizonyos 15 évből egyébként csak tizenháromat töltöttem az Ernstben, ugyanis egy napon különféle okok miatt elkerültem a Budapest Galériába, amely akkoriban a város szerintem legszebb panorámájú épületében, a Bálnában kapott átmeneti helyet. Sajnos később kitétték őket onnan. A múzeum mint intézmény nagyon fontos lett nekem, kicsit olyan volt számomra, mint amilyen az antik görög világban a piactér lehetett az athéniaknak. Az emberek itt találkoztak, kommunikáltak, és közben persze nézték a képeket, beszélgettek a művészetről meg persze mindenféléről. Érdekes volt ezt a világot látni, különösen azért, mert kiszolgáló személyzetként vettem részt benne, nem én voltam az, aki előad, nem én voltam az, aki megmondja, mi hogyan van, maximum annyit mondtam a látogatóknak, hogy csendesebbek legyenek. Ha kérdeztek, akkor válaszoltam, például arra, melyik kép vagy melyik installáció hol található, illetve ha rendezvény volt, akkor közöltem, hova üljenek, hová tegyék le a

* A lapszámban olvasható két interjú a Debreceni Irodalom Háza *A szépíró olvas* című beszélgetéssorozatának keretében hangzott el.

kabátjukat. Teremőrként az ember kicsit olyan, mint egy ministráns. Nagyon szerettem ezt a munkát. 15 év alatt rendkívül sok, furcsa, érdekes, kreatív emberrel találkoztam, meghatározó időszak volt ez az életemben, ami alatt igen fontos dolgokra jöttem rá.

Pótor Barnabás: Jó, hogy ezt mondd, mert szerintem a megfigyelés, a szemlélődés poétikailag is nagyon fontos a regényeidben. Nekem egyébként egy másik aspektus jutott eszembe előzetesen a múzeum és a regényeid metszéspontjaként, ez pedig az archívum-jelleg, az archiválás, amit szintén fontosnak gondolok, kifejezetten az *Életünk végéig* felől visszatekintve a korábbi könyveidre, ami mintegy autofikciós kísérleté formálja az egész életművet, és a saját életeseményeidnek az archiválásaként, feldolgozásaként is érthetők így ezek a könyvek. Ugorjunk egy kicsit vissza az időben, 1959-ig, amikor megszületél, itt Debrecenben. Hat-hét évet töltöttél gyerekként a városban, és a '80-as évek elején tértél vissza egy rövid időre az egyetemre. Úgyhogy most arra szeretnék kérni, hogy beszélj kicsit a Debrecennel kapcsolatos viszonyodról! Milyen érzések keringenek benned, amikor visszajössz ebbe a városba?

Barnás Ferenc: Ahogy jöttem idefelé, átvillant rajtam, egészen pontosan a vonaton, hogy ez a kérdés elő fog kerülni. Nem nagyon emlékszem az első hat debreceni évemre. Egy-két kép maradt meg bennem. Például az, hogy egészen kicsi koromban egyszer elszöktem otthonról. Nem világgá mentem, hanem egyszerűen elmentem otthonról, és valamennyi idő elteltével egyszer csak egy félelmetesnek érzett nagy sugárúton találtam magam, ahol villamos járt, és a mi alacsonynak mondható kertes házunkhoz képest hatalmas épületek, valamint furcsának tűnő emberek voltak arrafelé. Mintha egy másik világban jártam volna. Tudni kell, hogy a házunk egy igen csendes utcában állt, ahonnan mi, gyerekek nem nagyon láttuk, milyen a kinti élet, talán azzal sem voltunk tisztában, hogy rajtunk kívül van élet, mert otthon csak egymást láttuk. Sokan voltunk, tizennégyen éltünk egy kétszobás lakásban. Nem tudom, mennyi ideig tartott a felfedező utam, azt sem, mi vitt rá. Máig nem jöttem rá, hogyan sikerült otthonról lelépnem és később visszajutnom a házunkba. Korábbi dolgokra nem igazán emlékszem. Ismerek egy embert, aki megkeresztelése pillanataira is vissza tud emlékezni, aki tisztán látja, ahogy keresztanyja a kezében tartja mint pár hónapos csecsemőt a keresztvíz felett, és látja magát, ahogy tekintete keresztanyja tekintetével találkozik. Azt hiszem, csak nagyon kevés embernek van ilyen tiszta és világos tudata. A másik kép, amire tisztán emlékszem, az a nap, amikor elköltöztünk Debrecenből, amire 1966-ban került sor. Két turnusban költöztünk, az idősebb testvéreink korábban kerültek Pomázra. Az egyik nővérünk vitt minket, úgynevezett kicsiket. Mielőtt felszálltunk a vonatra, a debreceni állomásról látni véltem egy szinte éjig érő nyírfát, amely a pomázi HÉV-állomás közelében állt. A nyírfa, ha nem is az éjig érően, de ténylegesen ott állt, csakhogy én ezt Debrecenből nem láthattam. Ez a kép rendszeresen eszembe jut. Valami reménykedés vagy elvágódás lehetett bennem, nem tudom, a költözés mindenestre valami nagyon titokzatos dolgot jelenthetett számomra. Erre rögtön lehetne mondani, hogy milyen debreceni vagyok, ha már 6 éves koromban elvágódtam innen. Egy 50 négyzetméteres lakásban tizennégyen éltünk, el lehet képzelni, milyen helyzetek adódtak ebből. Ha valaki úgy nő fel, hogy mindössze 3-4 négyzetméter helye van a világban, és az sem kizárólag

az övé, mert a vele élő másik 10-12 ember ebbe bármikor beléphet, akkor egy speciális esettel van dolgunk. Közép-kelet-európai nézőpontból nézve ez egyszerűen nem normális, de vannak olyan országok, például India vagy Indonézia [utóbbiról kicsit többet tudok], ahol generációk nőnek fel így, számukra évszázadok óta ez a természetes, habár az utóbbi években ez a két ország hatalmas változásokon ment keresztül. Visszatérve a kérdésre, itt születtem, Debrecen az identitásom fontos része, ahogy a táj is, az Alföld, talán a konokságom is innen jön, a városból, vagy az Alföldből, nem tudom, annyit érzek, hogy mindez a gyökereimhez tartozik. A '80-as évek legelején tértem vissza a városba, amikor felvettek a Kossuth Lajos Tudományegyetemre, ami számomra egyfajta újjászületés, vagy még inkább második születés volt. Mielőtt felvettek, az egyik debreceni rokonom, egy nagyon különleges, excentrikus idős hölgy befogadott a lakásába, nála készültem a felvételire. Babci néni a Debreceni Orvostudományi Egyetem életében is jelentős szerepet játszott, híres professzoroknak volt a gépírónöje. Imádták őt. Nagyon okos, előkelő nő volt, aki nem ment férjhez. Nem volt arisztokrata származású, de rengeteg arisztokratikus vonással rendelkezett. Az egyetemi felvételem előtt egy fél évet nála töltöttem, ami számomra egy különleges időszak volt, és ebben jelentős szerepe volt az egyetemi könyvtárnak is. Reggeltől estig a könyvtárban ültem és tanultam, be akartam kerülni az egyetemre. Nem sokkal azelőtt még fizikai munkás voltam, kemény helyeken dolgoztam olyan emberekkel együtt, akik a társadalom legalsó bugyriából jöttek. Az ő szájukból soha nem hangzott el az a szó, hogy remény, utólag sokuk tragikus sorsáról tudtam meg fájdalmas részleteket. Krasznahorkai, Tar Sándor vagy Borbély Szilárd műveiben olvashatunk róluk. Ilyen élmények után különleges tapasztalat volt az egyetemi könyvtárban tanulni. Egy évet töltöttem a KLTE-n, akkor még azt hittem, hogy irodalomtudós leszek. Neves professzorok oktattak bennünket, szigorú volt a képzés, ha valaki nem úgy teljesített, ahogy azt a profok elvárták, akkor simán évisméltésre kötelezték, ahogy Csengey Dénest.

Pótor Barnabás: Meghatározó volt tehát számokra az egyetemi könyvtár. Gondolom, hogy ezt megelőzően ez a nagycsaládos lét egyébként sem adott sok lehetőséget arra, hogy azt a magányos tevékenységet, amit olvasásnak hívunk, nyugodtan tud gyakorolni, mégis azt kérném, hogy elevenítsd fel, hogy melyek voltak az első meghatározó olvasmányélményeid!

Barnás Ferenc: Soha nem voltam nagy olvasó, talán éppen azért, amire utalsz. Nem volt otthon könyvtárunk, édesapám – aki sok szempontból sokkal különlegesebb és nagyobb dolgokat vitt véghez az életben, mint amiket én talán valaha is fogok, egy rendkívüli ember volt a maga különösségével együtt – például kivette a kezünkből a könyvet. Azt mondta, hogy soha életében nem olvasott egyetlen könyvet sem, és mégis itt van, csinálja az életét, az olvasás elvesztegetett idő, és különben is, megbolondít – amiben, a csodálatos Cervantestől tudjuk, van némi igazság. Először középiskolás koromban kezdtem olvasni, nem is értem, mi vitt rá. Talán az egyik nővérem példája, aki egy különleges, törekeny lény volt, mintha maga is a könyvekből lépett volna elő, és aki a körülményeinkhez képest sokat olvasott. Dosztojevskij nagy hatással volt rám, de fontos volt Thomas Mann vagy Stefan Zweig is. Volt egy könyv,

már nem emlékszem a címére, van Gogh leveleit tartalmazta, amelyeket testvérének, Theónak írt. Van Gogh ezekben a levelekben elsősorban nem a művészeti próbálkozásairól ír, hanem azoknak az embereknek a roppant nehéz és sanyarú sorsáról, akikkel együtt élt. Mint tudjuk, huszonöt évesen egy belga bányászfaluba költözött, ahol ígéhirdetőként dolgozott, a nehéz fizikai munkát végző bányászoknak beszélt az evangéliumról, a reményről. Itt kezdett el rajzolni és művészettel foglalkozni. Ezekben a szövegekben a belőlük áradó szellemi és morális erő fogott meg, Dosztojevszkij szövegeiben is részben erről volt szó. Volt még egy művész, akinek a visszaemlékezései nagy hatással voltak rám: Pablo Casals, a katalán csellista könyvét sokszor elolvastam, *Öröm és bánat* a kötet címe. Ami a szépirodalmi olvasmányaimat illeti: sajnos keveset olvastam, ráadásul bizonyos írók bizonyos kijelentéseit szó szerint vettem, például Tolsztojt, aki egy helyütt azt írta, hogy egy pár csizma többet ér, mint Shakespeare összes műve. Tolsztojnak azt is elhittem, hogy a krisztusi utat kell követnünk, ezért nem birtokolhatunk semmit. Végzős gimnazistaként már volt egy kis könyvtáram – akkoriban még olcsó volt a könyv –, és emiatt az egészet elajándékoztam.

Pótor Barnabás: Most megint ugranék egy kicsit az időben. Ahogyan utaltál is rá, még az egyetemet megelőzően dolgoztál fizikai munkásként, szénbányában – egy párhuzam van Gogh-gal...

Barnás Ferenc: De nem a van Gogh-nál olvasottak miatt dolgoztam a bányáknál, hanem mert Pomázról elkerültem Komárom megyébe, Oroszlányba, majd Tatabányára – mindkét hely bányavidék, akkoriban még működtek a szénbányák.

Pótor Barnabás: Aztán dolgoztál nevelőtanárként értelmi fogyatékosok intézetében, majd a '80-as évektől kezdődően egészen a 2000-es évekig minden évben több hónapot töltöttél Nyugat-Európában utcazenéléssel. Végül az ELTE-n végeztél el a magyar és esztétika szakot, aztán a Hermann Hesse világképéről írt doktori disszertációd is megvédted, ezt követően pedig művészeti középiskolában és egyetemen is tanítottál. Tehát nem igazán nevezhető szokványosnak az életed. És ha 1997-be ugrunk, akkor azt láthatjuk, hogy az írói pályakezdésed sem nevezhető szokványosnak, mert ebben az évben lát napvilágot *Az élősködő* című első regényed, amely a hazai irodalmi szokásrendtől teljesen eltérő módon úgy jelenik meg, hogy majdnem 40 éves vagy, és nincs egyetlen szépirodalmi folyóirat-publikációd sem. Ennek ellenére számos nagynevű irodalomtörténész, kritikus [Gács Anna, Kibédi Varga Áron, Margócsy István, Márton László, Szegedy-Maszák Mihály, Szili József stb.] ír róla, nagyon élénk recepciónak örvend, ugyanakkor nehezen találják a helyét a korabeli irodalmi színtéren. Hogyan emlékszel vissza a pályakezdésedre, *Az élősködőre* [ami azóta, tegyük hozzá, megjelent franciául és angolul is]?

Barnás Ferenc: Egy rövid kiegészítéssel kell szolgálnom: a francia könyv nem tartalmazza a teljes fordítást, reményeim szerint hamarosan az is meglesz. De vissza Debrecenhez: *Az élősködőnek* ugyanis van egy fontos debreceni vonatkozása. Amikor elkészültem a munkával, odaadtam a kéziratot két volt egyetemi társamnak,

Mészáros Sándornak és Keresztury Tibornak, akik akkoriban az *Alföld* szerkesztői voltak. Mindkettőjüktől komoly támogatást és biztatást kaptam, különösen Mészáros Sándortól, aki odaadta a kéziratot Borbély Szilárdnak is, akinek, Mészáros elmondása szerint, nagyon tetszett a szöveg. Mészáros felhívott, kb. két órán keresztül beszélgettünk, mondanom sem kell, főleg ő beszélt, többek között *Az élősködő* nyelvi, szellemi, szemléleti és egyéb jelentőségéről. Ez egy nagyon fontos beszélgetés volt számomra, rengeteget jelentett. Egy elsőkötetes szerző mindig furcsán érzi magát, én különösen így éreztem magam, mert nem igazán tudtam, hogy mit csináltam. Amíg írtam, addig olyan szinten bele voltam gabalyodva az írásba, hogy nem foglalkoztam azzal, hogy akár meg is jelenhet, sokkal fontosabbak voltak számomra a könyvben megjelenő problémák. A kényszerképzetek és a világban lévő szellemi, magánéleti, morális krízisek, illetve a létezés lehetetlensége, amivel írás közben szembesültem. Számomra sokkal fontosabb volt, hogy ezekről a dolgokról tudjak valamit mondani. Megjelent a könyv, aminek nagyon örültem. A bemutatón Mészöly Miklóssal beszélgethettem a regény világáról, Balassa Péter később elhívott magához, otthonában mondta el, mi az, amit fontosnak tart a műben, és mi az, amit problematikusnak. Az irodalomról beszélgethettem velük, és ez nekem rengeteget jelentett. A korabeli recepcióból azért kiderült, hogy a könyvnek vannak problémái. Voltak kritikusok, akik komolyan bírálták – utólag visszagondolva teljesen jogosan, de az a helyzet, hogy 25 év távlatából azok a problémák, amelyekre rámutattak, talán már nem tűnnek olyan jelentősnek. Szóval az egész egy hatalmas kihívás volt számomra, és utána az dolgozott bennem, hogy a következő munkám jobb legyen.

Pótor Barnabás: A következő munkád, a *Bagatell*, ami 2000-ben, három évvel később jelent meg. Ez egy jóval „konzervatívabb” témaválasztású és formájú könyv, ahol egy utcazenész az elbeszélő, aki nyugat-európai utazásait mondja el. Jóval mérsékeltebb kritikai visszhangra talált, mint *Az élősködő*, és amit mondtál azért is érdekes, mert a *Bagatell* megjelent 2015-ben is, és akkor jelentősen ártírad, átdolgoztad ezt a regényt. Ha jól emlékszem, valahogy úgy fogalmaztál egy helyen, hogyha 10.000 mondat van benne, akkor abból nagyjából 9.500-at ártírad. Miért tartottad ezt fontosnak, ez a könyv kevésbé öregedett jól, mint *Az élősködő*?

Barnás Ferenc: Nem mindegy, hogy mi a témája egy könyvnek. Amikor a *Bagatell*-t csináltam, akkor már körülbelül húsz éve jártam Nyugat-Európát, és az utcán fuvolóztam. Klasszikus zenét játszottam, és úgy gondoltam, hogy ez egy érdekes téma, ami izgalmas lehet a művészetről való gondolkodás szempontjából. Például mi történik akkor, amikor valaki művészetet csinál, illetve mi történik ezalatt a másikonban, a befogadóban. Ezek általános befogadásesztétikai kérdések, nem a saját muzsikusi tevékenységemről beszélek. Főhősöm nem csak utcazenél, különféle kalandok is megeshetnek vele. A '80-as évek elejétől jártam Nyugat-Európát, főleg Németországban és Svájcban játszottam, ahol sok-sok különleges élményben volt részem. Ezeket megpróbáltam feldolgozni. Írás közben leginkább a zene befogadásesztétikája érdekelt, az, hogy egy-egy mű megszólaltatása, illetve hallgatása közben mi játszódik le az emberben. Az olvasót ez a kérdés érthető módon nem hozza lázba. Amikor 15 évvel később átdolgoztam a művet, próbáltam a regényt kicsit hozzáférhetőbbé tenni. Ahhoz, hogy ez a könyv

valakit megszólítson, talán az kell, hogy az illetőt érdekelje a művészet mint probléma. Hogy mit értek ezalatt? Konkrétan a művészeti termelés kérdését, amit a *Bagatell* a kalandregény keretein belül szisztematikusan tematizál.

Pótor Barnabás: Ezek alapján is látható, hogy számos autobiografikus elem van a munkáidban, de emellett az is fontosnak tűnik számodra, hogy ezeknek az elmondásához saját, autonóm nyelvet találj. És ebből a szempontból a két következő regényed is jó példa, a 2006-ban megjelent *A kilencedik*, valamint a 2012-es *Másik halál*: előbbinek egy kilencéves kisfiú az elbeszélője, utóbbinak pedig egy idegösszeroppanást szenvedett múzeumi teremőr, és mindkét kötet nagyon sajátos, öntörvényű nyelvet teremt az ő sajátos tapasztalatainak az elbeszéléséhez. Ez a két köteted már egyértelműen kivívta a kritika és az olvasóközönség elismerését is. Arra lennék kíváncsi, hogy a munkafolyamat során az adott történethez keresed azt az adekvát nyelvet, amin el tudod mondani, vagy előbb az a nyelv van meg, melyből aztán kibomlik a történet? Egyáltalán, szétszálazhatók-e ezek a folyamatok?

Barnás Ferenc: Részben azért mesélünk történeteket, hogy annak, amit átélünk, értelmet adjunk, de eközben ugyanolyan fontos szempont az is, hogy én, aki értelmet akarok adni az életnek, a cselekedeteimnek, megtudjam, ki vagyok. Nem magától értetődő, hogy azzal azonosítom magam, amibe beleszülettem, aminek a környezetem mond. Szembeszállhatok ezzel a felfogással és követhetek egy másik utat. Hogy mi ez a másik út? Nem tudom. Ilyenkor az ismeretlenben mozgunk. Agyalunk. Azért megpróbálok válaszolni a kérdésedre: az első lépésben azt kell tisztáznom, hogy mi foglalkoztat. Ez fogja meghatározni a témám. Hosszú éveken keresztül nem igazán tudtam, hogy miért írok, annyit éreztem csupán, hogy írnom kell, mert így többet megtudhatok magamról. Ugyanis sohasem értettem az életemet, lehetetlen módon nem tudtam mit kezdeni vele. Voltak lehetőségeim, de sohasem tudtam élni velük. Közvetlenül az érettségi után az egyik osztálytársam nővérenek segítségével bekerültem a Magyar Televízióba, ahol „csapós” voltam. Amikor Major Tamásról a Pozsonyi úti lakásában forgattunk egy portréfilmet, csupán annyi volt a dolgom délelőtt tíz és este hat óra között, hogy időnként kezembe vettem a csapót, és azt mondtam, egyes, tizenkettes, hetvennégyes. Ezért a munkáért borzasztóan sok pénzt kaptam. Ott voltam a nagy színész, a híres rendező, a „pestiek” közelében, de engem ez egy idő után egyszerűen nem érdekelt... Benne voltam a tutiban, jól kerestem, tévések, fontos emberek között voltam, és nem érdekelt... Rengeteg ilyen történet játszódott le később az életemben: benne voltam valamiben, de egy idő után nem tudtam csinálni, úgy éreztem, nincs értelme. Amikor évekkal később megpróbáltam emberi helyzeteket, cselekedeteket, viselkedéseket modellezni, tapasztalataimból indultam ugyan ki, de egyúttal a mindannyiunkat feszítő kérdés is izgatott: mi az én, és egyáltalán, miért vagyunk olyanok, amilyenek? Hogy milyen szépen élünk itt együtt, és egyúttal milyen borzalmasan. Szóval, amikor a *Bagatell* befejezése után elkezdtem gondolkodni azon, mi az, ami leginkább foglalkoztat, akkor arra kellett jussak, hogy mindig is izgatott, miért vagyok olyan, amilyen. *A kilencedik*ben az a kérdés foglalkoztatott, ha valakinek ilyen és ilyen nehézségi fokú gyerekkora van, akkor ezek a nehézségek mennyire fogják a későbbi életét meghatározni. Ez volt a fő kérdés,

a kiindulópont. Csak ezután tértem rá olyan kérdésekre, mint a nyelv, a jellemábrázolás, a helyzetrajz, a társadalmi, szociális körülmények, vagyis csak ezután kezdtem bele a történet megírásába. A *Másik halál* esetében legelőször technikai, nyelvi jellegű kérdések foglalkoztattak. Hogy van valaki, konkrétan a névtelen protagonistám, aki átélt egy sokkot, nem tudja mi történt vele, de próbál különféle – személyes, társadalmi, történelmi stb. – magyarázatokat találni rá.

Pótor Barnabás: Legutóbbi regényed, az *Életünk végéig* elbeszélője Paulich Sebestyén, Sepi. A történet hozzátétőlegesen akkor ér véget, miután ő Indonéziába költözik, és rólad is tudható, hogy hét évet éltetek a feleségeddel Indonéziában, nagyjából két éve laksz újra Magyarországon. Hogy változtatta meg, egyáltalán megváltoztatta-e az életszemléletedet, az alkotói praxisodat az, hogy viszonylag hosszú időt töltöttél egy idegen kultúrában, egy más nyelvi közegben?

Barnás Ferenc: Nem töltöttem el olyan hosszú időt az országban, hogy a délkelet-ázsiai emberek életszemléletét, életfelfogását – valamiféle szakrális, szent dologra gondoljunk – át tudtam volna venni. Ligeti György – az egyik legcsodálatosabb és legfantasztikusabb 20. századi zeneszerző – sokat foglalkozott a bali zenével, és beszélt arról, hogy az ott élő emberek egészen másként viszonyulnak például a halálhoz, mint mi. Emiatt magához a létezéshez is másként kell viszonyulniuk, teszem hozzá. Ha nyugati emberként elvetjük a kereszténység halál utáni létről alkotott elgondolását, akkor mi marad? Maradhat esetleg a művészet – Nietzsche szerint Isten halálával a művészet veszi át azt a szerepet, amelyet addig a vallás volt hivatott betölteni –, de ha már ebben sem tudunk hinni, akkor mi marad számunkra, ami irányítónak szolgálhatna az életünkben? Kérdések, amelyekre nem tudom a választ. Pedig ezek a kérdések mindig is foglalkoztattak, nem Indonéziában gondolkodtam el először rajtuk. A kérdésed viszont eszembe juttat egy Albert Schweitzerről írt monográfiát, amelyet ifjúkoromban olvastam, és amelynek szintén nagy jelentősége volt az életemben. Úgy emlékszem, egy szovjet író munkája volt. Megragadta a képzeletemet Schweitzer életszemlélete, de az is, ahogy a lambaréné-i életét berendezte, ahogy Afrikáról beszélt. Azt kell mondjam, hogy én nem tudtam olyan mélyen átélni és megélni egy idegen kultúrát és világot, mint Schweitzer. Nem tudok úgy gondolkodni, érezni, élni, ahogy az indonéz. Ha tudnék, ha tudtam volna, akkor nem írnék, nem foglalkoznék írással, az írás viszont mondhatni a passziómmá, a szenvedélyemmé vált. Nem egy kellemes szenvedély, de ez az a tevékenység, amit szeretek, ez az, ami mozgat. Arról a szemléletről és tudásról, ami a nyugati kultúrában felhalmozódott, nem tudok nem tudomást venni. Az is biztos, hogy az Indonéziában eltöltött idő megmutatta számomra, másképp is lehet élni, mint ahogy itt élünk, Magyarországon, és rámutatott egy-két tévútra is, amin mi, európaiak járunk.

Pótor Barnabás: Könyveidet az angol és a francia mellett német, szerb, cseh, indonéz nyelvekre is lefordították, amikor egyeztettük ennek a beszélgetésnek az időpontját, akkor is azt kérted, hogy várjuk meg, míg tisztázódik egy németországi utazásod időpontja. Mennyire látsz rá, milyen a könyveid külföldi recepciója, illetve készül-e fordítás jelenleg is valamelyik könyvedből?

Barnás Ferenc: El szoktam olvasni a könyveimről írt recenziókat, amelyek eddig nem csak irodalmi folyóiratokban jelentek meg, mint például a *World Literature Today*, hanem napilapokban, hetilapokban is, többek között a *Times Literary Supplement*-ben, a *L'Humanité*-ben vagy a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*-ban. Korrekt és szép kritikákat kaptak a könyveim, részletekbe nem szeretnék belemenni, mert nem volna izléses. Fontosnak tartom viszont a következőket elmondani. Amikor jó tíz évvel ezelőtt a New York-i székhelyű *Guernica* művészeti-politikai magazin egyik számában történetesen a szegénység volt a téma, és az egyik cikk szerzője kiemelte, hogy a szegénység problémáját differenciáltan kell látnunk a világban, mert az mást jelent Indiában, mást az Egyesült Államokban, és megint mást Kelet-Európában, és amikor ez utóbbi vonatkozásában *A kilencedikről* kezdett beszélni, akkor úgy éreztem, hogy egy fontos dolog történik a könyvvel, hisz a regény egy globális probléma vizsgálatában vált tájékozódási ponttá. A bostoni *The Arts Fuse* irodalmi és művészeti lap főszerkesztője *A kilencedikről* írt kritikájában a regény főszereplőjében zajló lelki és tudati folyamatok kapcsán a morális tudat kialakulásának igen nehezen megragadható aspektusait, regisztereit is érintette, ami szerintem rendkívül érzékeny interpretációja a műnek, hisz itt már a felfedezetlen területeknél járunk, amelyről keveset tudunk, arról tudniillik, hogy nagy megpróbáltatások közben mi minden történik egy gyermek lelkében. Az *Életünk végéig* német recepciójában lehetett olvasni olyan szövegeket is, amelyek inkább a regény politikai vetületeire helyezték a hangsúlyt, amivel nincs semmi probléma, csak hogy ez a szempont csupán az egyik lehetséges megközelítése a regénynek. A *L'Humanité* kritikusanak *Az élősködő* humora tetszett, amit csak azért hozok elő, mert ezzel a könyvvel kapcsolatban nem nagyon szoktak humorról beszélni. Végezetül nem tudom elhallgatni, hogy van olyan vezető német kritikus, aki mindhárom regényemről írt kritikát, és pedig oly értően, oly lényeglátóan, hogy azóta is csak ámulok. Mint látod, ahány nyelv, annyiféle érzékenység és hangsúly a kritikai megközelítésekben. Ami pedig a fordításokat illeti: a *Másik halál* angol fordítása elkészült, Owen Good fantasztikus munkát végzett, a kézirat már ott van a Seagull Books London szerkesztőségében, már megvan a megjelenés időpontja is. *A kilencediket* most fordítják franciára. Nem tudom, mikor lesz belőle könyv.

Áttépett Névtelen

GÁL FERENCCEL KOVÁCS EDWARD BESZÉLGET

Kovács Edward: Egy 2022-es szépirói mentorprogram alkalmával találkoztunk a Szigligeti Alkotóházban, ahol az egyik kötetlenebb eszmecsere során éppen egy hozzád egészen közel álló költészet- és befogadáseszmenyről beszéltél Billy Collins *Bevezetés a költészetbe* című versével összefüggésben. Ugyanebben az évben volt egy önálló szerzői ested a Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtárban, amikor is az idézett szövegben szereplő rekvizitumokat (szék, kötél, gumicső) demonstratív céllal a melletted lévő asztalra helyezted, majd pedig a vers felolvasása után megkérted a hallgatóságot,